

ТЕМА 2. ГРОШОВИЙ ОБІГ І ГРОШОВІ ПОТОКИ

1. Сутність та економічна основа грошового обороту
2. Модель грошового обороту. Грошові потоки та їх балансування
3. Структура грошового обороту за економічним змістом та формою платіжних засобів
4. Маса грошей в обороті, грошові агрегати та грошова база
5. Швидкість обігу грошей
6. Проблеми монетизації економіки України
7. Державне регулювання грошового обороту і місце в ньому фіскально-бюджетної та грошово-кредитної політики

грошовий оборот

процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні.

Грошовий оборот як макроекономічне явище слід відрізнити від обороту грошей у межах круга обороту окремого індивідуального капіталу, тобто на мікрорівні.

Сукупний грошовий оборот не є механічною сумою оборотів грошей у межах індивідуальних капіталів, а являє собою самостійне економічне явище, безпосередньо пов'язане з процесом суспільного відтворення в цілому

Суб'єктами грошового обороту є всі юридичні та фізичні особи, які беруть участь у виробництві, розподілі, обміні та споживанні валового внутрішнього продукту

Економічною основою грошового обороту є процес суспільного відтворення

2. МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО ОБОРОТУ. ГРОШОВІ ПОТОКИ ТА ЇХ БАЛАНСУВАННЯ

Для спрощення побудови моделі грошового обороту згрупуємо всі його суб'єкти у чотири укрупнені групи: фірми, сімейні господарства, уряд, фінансові посередники.

До групи «Фірми» віднесені всі юридичні і фізичні особи, які беруть участь у створенні та реалізації валового національного продукту.

До групи «Сімейні господарства» входять усі сімейні одиниці, які мають самостійні грошові доходи та витрати і ведуть спільний сімейний бюджет.

Ця група протистоїть в обороті групі «фірми», забезпечуючи її ресурсами і формуючи на цій підставі грошові доходи (національний дохід) як основне джерело платоспроможного попиту для реалізації виготовленої фірмами продукції (національного продукту).

До групи «Уряд» входять юридичні особи — державні управлінські та інші структури, які забезпечують розподіл та перерозподіл національного доходу та національного продукту, здійснюючи вплив на реалізацію та споживання останнього.

До групи «Фінансові посередники» входять суб'єкти грошового ринку, які, виступаючи в ролі посередників, акумулюють на цьому ринку вільні грошові кошти і розміщують їх від свого імені і за свій рахунок (банки, страхові, інвестиційні, фінансові компанії тощо).

Оскільки більшість відносин між економічними суб'єктами здійснюється через ринки, в моделі виділено чотири види ринків:

ринок продуктів,
на якому
реалізується
створений фірмами
національний
продукт;

фінансовий ринок,
на якому
реалізуються
вільні грошові
кошти;

ринок ресурсів,
на якому фірми купують
необхідні для
забезпечення
виробництва
ресурси (робочу
силу, земельні
ділянки, будівлі тощо);

світовий ринок –
грошові потоки пов'язують
між
собою всі групи економічних
суб'єктів, та усі види ринків,
забезпечуючи тим самим
функціонування єдиного
ринкового простору.

З метою спрощення схеми грошових потоків при побудові моделі грошового обороту зроблено кілька умовних припущень

- 1) в економічній системі панує приватна власність, тому всі виробничі ресурси є власністю сімейних господарств, які продають їх через ринок ресурсів фірмам;
- 2) з тієї ж причини самі фірми перебувають у власності сімейних господарств, і тому весь прибуток фірм надходить останнім у вигляді дивідендів як плата за ресурси;
- 3) у зв'язку з припущенням 2) уряд одержує всі податкові надходження тільки від сімейних господарств і в моделі врахована тільки їх чиста сума (чисті податки), тобто за винятком трансфертних виплат їм з державного бюджету;
- 4) уряд має можливість усі свої витрати, що не покриваються надходженнями чистих податків, забезпечити за рахунок коштів, які можна позичити на внутрішньому грошовому ринку, тобто не вдаватися до емісійних кредитів центрального банку чи запозичень на світовому ринку;

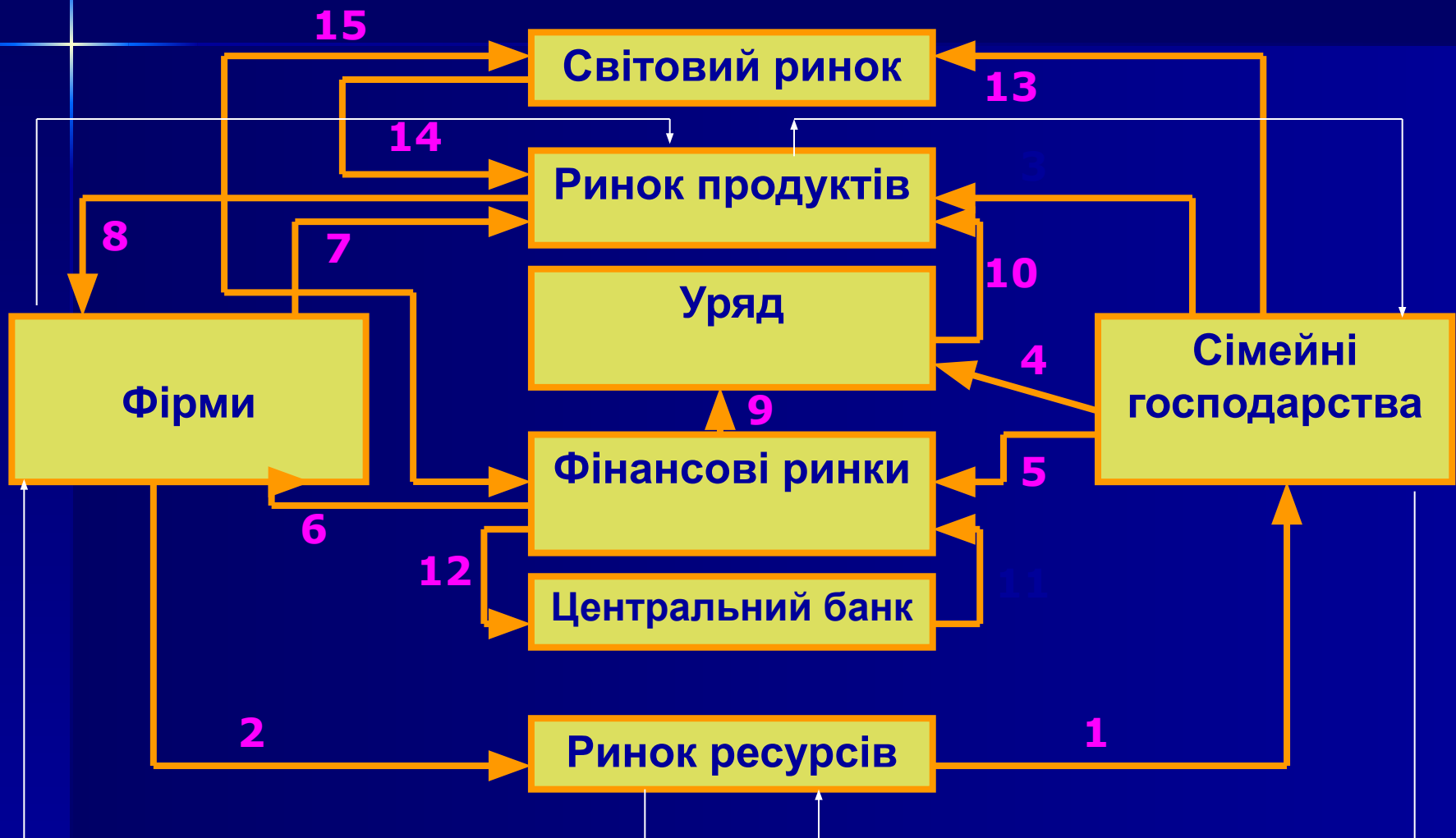

ПОРЖАТЬ.РУ

- 5) у зв'язку з припущенням 2) фірми всі свої інвестиційні потреби, пов'язані з розширенням виробництва, задовольняють за рахунок мобілізації коштів на внутрішньому грошовому ринку;
- 6) у потоках, що відображають рух заощаджень сімейних господарств, ураховані чисті заощадження та кредити, тобто за винятком зустрічних потоків, пов'язаних із поверненням позичок та вкладів, а також зі сплатою процентів;
- 7) у потоках, що пов'язують внутрішній ринок зі світовим, відображені тільки платежі, що опосередковують чистий експорт чи чистий імпорт.

Модель кругообігу продуктів і доходів

ГРОШОВІ ПОТОКИ

1. Національний дохід.
2. Платежі за ресурси
3. Споживання.
4. Чисті податки.
5. Заощадження.
6. Інвестиції.
7. Затрати на інвестиції.
8. Затрати на національний продукт
9. Державні позики.
10. Державні закупки.
11. Емісія грошей.
12. Вилучення грошей.
13. Імпорт
14. Експорт
15. Рух капіталу.

Модель кругообігу продуктів і доходів

$C+I+G+X$ = національний продукт
 $C+S+T+M$ = національний дохід

Виходячи із рівності національного продукту та національного доходу, можна зробити висновок, що:

$$C+I+G+X=C+S+T+M$$

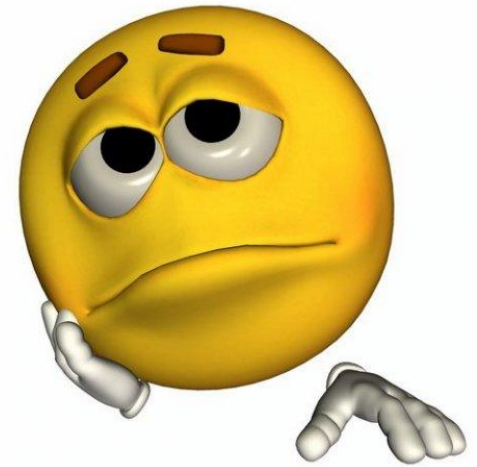
Це рівняння, в свого чергу, може бути перетворене в інше, яке показує що сума "втеч" дорівнює сумі "ін'єкцій":

$$I+G+X=S+T+M$$

де С - споживання, І-інвестиції, G- державні закупки,

X - експорт, S-заощадження, Т- чисті податки ,

M - імпорт.

СТРУКТУРА ГРОШОВОГО ОБОРОТУ ЗА ЕКОНОМІЧНИМ ЗМІСТОМ ТА ФОРМОЮ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ

відносини
обміну

-еквівалентність
-безповоротність
- прямолінійність

готівковий оборот

фіскально-
бюджетні
відносини

не еквівалентний
та безповоротний
рух грошей

безготівковий оборот

кредитні
відносини

гроші
передаються
у тимчасове
користування

4. МАСА ГРОШЕЙ В ОБОРОТІ, ГРОШОВІ АГРЕГАТИ ТА ГРОШОВА БАЗА

грошова маса - вся сукупність запасів грошей у всіх їх формах, які перебувають у розпорядженні суб'єктів грошового обороту в певний момент.

Грошовий агрегат — це специфічний показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності.

Склад агрегатів:

M0 - готівка поза банками

**M1 = M0 + поточні
рахунки в банках**

**M2 = M1 + строкові вклади та
спеціальні рахунки**

**M3 = M2 + кошти на вкладах за
трастовими операціями комерційних
банків**

5. ШВИДКІСТЬ ОБІГУ ГРОШЕЙ

характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обороті грошей (гривня, долар тощо) використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць).

$$V = \frac{P \cdot Q}{M}$$

де V — швидкість обігу грошей;

P — середній рівень цін на товари та послуги;

Q — фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в даному періоді;

M — середня маса грошей, що перебуває в обороті за даний період.

Швидкість обігу грошей перебуває під впливом багатьох чинників з різнонапрямленим характером дії.

що діють на боці платоспроможного попиту:

зміна попиту на гроші, розвиток структури споживання, культурних потреб населення тощо.

що діють на боці пропозиції:

розвиток суспільного виробництва, ринкових відносин, інфраструктури ринку тощо.

Швидкість обігу грошей, як і їх маса, впливає на економічні процеси не своєю абсолютною величиною, а її зміною протягом певного періоду

Прискорення обігу грошей

компенсує їх масу, що може мати позитивне значення в умовах збільшення обсягів товарообороту, коли зростаюча потреба в грошах задовольнятиметься без додаткового їх випуску.

Проте за умови розбалансованості економіки, коли платоспроможний попит випереджає товарну пропозицію, прискорення грошового обігу стає додатковим інфляційним фактором.

Уповільнення грошового обігу розширює місткість його сфери, тобто збільшує попит на гроші і зменшує платоспроможний попит, що позитивно впливає на його стан навіть при незмінності обсягу товарообороту.

Тому заходи щодо сповільнення грошового обігу завжди входять до антиінфляційних програм як їх складова, а економічна ситуація, що характеризується уповільненням обігу грошей, є найсприятливішою для реформування грошової системи країни.

6. ПРОБЛЕМИ МОНЕТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У разі недостатньої монетизації бюджетного дефіциту і валового продукту виникнуть ускладнення з оплатою боргових зобов'язань — відповідно у бюджетній сфері й у сфері реалізації валового продукту.

Проблема монетизації бюджетного дефіциту

полягає в пошуку грошових коштів, достатніх для покриття (фінансування) перевищення бюджетних витрат над бюджетними доходами

Мобілізувати необхідні для монетизації бюджетного дефіциту кошти можна кількома способами

Збільшити оподаткування економічних суб'єктів через підвищення податкових ставок, введення нових податків, скасування пільг за старими податками тощо.

Дозволити уряду (казначейству) випустити власні боргові зобов'язання (казначейські білети) в розмірі, достатньому для покриття бюджетного дефіциту, і надати їм статус законного платіжного засобу. Подібний дохід у світовій практиці заведено називати сеньйораж.

Дозволити уряду випустити власні цінні папери і реалізувати їх на внутрішньому чи на зовнішньому ринках.

Дозволити центральному банку прокредитувати уряд у розмірі бюджетного дефіциту, купивши на відповідну суму урядові зобов'язання на первинному ринку.

ПРОБЛЕМА МОНЕТИЗАЦІЇ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ

полягає в доведенні маси грошей в обороті до рівня, достатнього для успішної реалізації всього обсягу вироблених товарів та послуг, погашення боргових зобов'язань.

Показник фактичного стану монетизації валового продукту розраховують як частку від ділення обсягу грошової маси на кінець року, до номінального річного обсягу ВВП:

$$K_M = \frac{M}{\text{ВВП}}$$

- де K_M — рівень монетизації;
- M — маса грошей на кінець року, взята за агрегатом $M3$;
- ВВП — річний номінальний обсяг валового внутрішнього продукту.

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

передбачає широкий спектр заходів,
які умовно можна розділити на чотири групи

Структурна політика передбачає надання субсидій чи інших стимулів активізації розвитку відносно відсталих регіонів (регіональна політика) чи певних галузей, секторів виробництва (секторіальна політика).

Політика конкуренції передбачає заходи антимонопольного характеру, вільного ціноутворення, доступу на ринки всім підприємцям, установлення особливих правил взаємовідносин там, де вільна конкуренція утруднена — в енергетиці, сільському господарстві тощо.

Соціальна політика передбачає заходи, спрямовані на забезпечення соціальної рівності та забезпеченості всіх членів суспільства шляхом часткового перерозподілу доходів.

Кон'юнктурної політики, яка реалізується через регулятивний вплив держави на ринкову кон'юнктуру, на співвідношення сукупного попиту і сукупної пропозиції на ринках.

КОН'ЮНКТУРНА ПОЛІТИКА

Фіскально-бюджетна політика

зводиться до економічного регулювання через механізми оподаткування, інших вилучень до централізованих фондів фінансових ресурсів, фінансування витрат держави, пов'язаних з виконанням нею своїх суспільних функцій.

Грошово-кредитна політика

зводиться до економічного регулювання через механізми зміни пропозиції (маси) грошей та їх ціни (проценти) на грошовому ринку.

Пряме втручання –

обмеження (заморожування) цін і доходів з метою гальмування високої інфляції; раціонування споживання, коли товари та послуги розподіляються не за платоспроможністю покупців, а за встановленими державою нормами тощо.

Експансійна політика передбачає довільне зростання пропозиції грошей, через що гроші стрімко «дешевіють». Результатом такої політики неминуче стає інфляція.

Рестрикційна політика (політика дефляції) - стрімке скорочення пропозиції грошей, внаслідок чого гроші стрімко «дорожчають», сукупний попит скорочується, провокуючи зниження рівня цін і падіння економічної активності.

Політика дезінфляції - політика повільного, контрольованого зростання грошової маси і м'якого зниження процента, завдяки чому інфляція підтримується на низькому рівні, стає контрольованою і перетворюється у дійовий стимулятор економічного зростання, збільшення зайнятості.

Політика рефляції - повільне і незначне скорочення пропозиції грошей та рівня процента, що м'яко гальмує економічну активність, без глибокого спаду виробництва.